

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СЕКТОРУ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ПЕРІОД

У статті визначена актуальність регіональних проблем, розглянуто причини диспропорцій соціально-економічного стану областей Причорноморського регіону.

Постановка проблеми. У сучасних умовах в Україні відбуваються суттєві зміни в соціальному та економічному секторах. Ці зміни викликані реформуванням усього промислового комплексу. Тому є доцільним звернутися до історичного досвіду запровадження елементів ринкової економіки в 20-х роках ХХ століття. Зосередження уваги саме на цьому періоді історії народу України обумовлюється певними факторами. По-перше, при визначенні шляхів соціально-економічного розвитку домінуючого значення набуває врахування історико-економічної спадщини з її досягненнями, втратами та помилками. По-друге, на сучасному етапі соціально-економічних перетворень в Україні у суспільному житті виникають явища, що були характерними і в 20-ті роки. По-третє, існує потреба проаналізувати сутність і напрями регіональної політики того періоду, що є основою впровадження ринкових відносин. По-четверте, наукову зацікавленість викликають альтернативні підходи у визначенні перспектив, напрямків, форм і методів розвитку соціально-економічного сектору України та соціальних змін в ньому. Аналіз цих підходів дозволить вибрати із багатьох моделей ринкової економіки ту, що найбільше відповідає сьогоденню.

Звернення до теми обумовлено ще й тим, що в Україні на сьогоднішній день немає єдиної узагальнюючої праці, яка б розкривала проблеми соціально-економічної діяльності на основі відповідних соціально-економічних змін у регіоні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливими для вивчення перспектив Причорноморського регіону є роботи Тассінарі Ф., Корнелла С., Джонсона А., Нілссона Н., Хагстрема П., Казадумова Р., Топчієва, Харічкова С.К., Буркінського Б. [1]. Позиції головних авторів регіону досліджуються у працях співробітників Турецького центру міжнародних досліджень і стратегічного аналізу [2], а також Румера Б. та Дж. Саймонса, Бордонаро Ф. [3].

Формулювання цілі статті. Метою дослідження є трансформація процесу регіонального розвитку у Причорноморському регіоні під впливом соціально-економічних показників.

Виклад основного матеріалу: Українська промисловість формувалася як частина загальноімперського економічного комплексу. Проте через низку обставин (вигідне географічне розташування, природні багатства, дешева, але кваліфікована робоча сила тощо) вона мала свої особливості, які суттєво вплинули на структуру та розвиток промислового потенціалу краю. Своєрідним каталізатором реалізації потенційних можливостей регіону стала економічна криза, яка, загостривши конкуренцію та посиливши поляризацію підприємств, змусила буржуазію максимально сконцентрувати і об'єднати сили. Концентрація промислового виробництва сприяла процесу монополізації, і тому утворення монополій почалося спочатку саме у найбільш «концентрованих» галузях — металургійній, кам'яновугільній, залізорудній тощо. Важливою особливістю промислового

розвитку України був нерівномірний розвиток її регіонів. Якщо Південь України досить швидко перейшов на капіталістичні рейки і бурхливо розвивав промислове виробництво, то південно-західний регіон орієнтувався головним чином на аграрний сектор. Лівобережжя помітно відставало від інших регіонів України.

Отже, промислового розвитку України на початку ХХ ст. були притаманні: концентрація виробництва, утворення монополій, спеціалізація районів, значний вплив іноземного капіталу, нерівномірний розвиток українських регіонів, вищі від загальноімперських темпи розвитку, перетворення України на один з головних промислових районів тощо. Ці процеси, з одного боку, відображали розвиток регіональної промисловості у контексті загальноукраїнських тенденцій, з іншого — були своєрідним підсумком впливу місцевих чинників[4].

Динаміка економічного розвитку регіонів протягом останніх 14 років визначалася станом та тенденціями макроекономічних процесів у країні, зокрема тривалим періодом економічного спаду, труднощами ринкових трансформаційних процесів, кардинальною зміною відносин власності, трансформаціями системи державного управління тощо.

Трансформаційний (перехідний) процес, за визначенням В.А. Ребкала та Л.Є. Шкляра, включає такі стадії:

- переоцінку існуючого стану суспільства та змісту й масштабів кризи, що як правило мають системний характер;
- соціальну діагностику, тобто неупереджену об'єктивну характеристику реального стану речей, його джерела та причини виникнення, можливостей і шляхи виходу з кризових ситуацій;
- пошук якісно нових стратегій розвитку, елементами яких є: політична, економічна та соціальна ідентичність суспільства.

При цьому пропонуються альтернативні шляхи як подолання кризи, так і подальшого розвитку [5].

Ключовою проблемою регіонального розвитку є значні диспропорції соціально-економічного стану регіонів. Господарство деяких регіонів сьогодні базується на одній - двох галузях, підприємства яких є сировинними або виробляють проміжну та низькотехнологічну продукцію.

Набуття регіональними системами економічної самостійності в умовах ринку зумовлює необхідність переоцінки положення і функцій кожного регіону в системі координат економічного простору, в якому належить приймати рішення, що забезпечують умови його стійкого розвитку. При цьому слід враховувати деякі явища і процеси, які змінюють характер функцій управлінських структур регіону [6].

Сучасний етап соціально-економічного розвитку України в першу чергу характеризується вкрай незначним впливом факторів на економічне зростання, існуванням багатьох бар'єрів щодо підвищення рівня вітчизняної економіки та підвищення їх ефективності.

Тенденції економічного зниження, що сформувалися в державі впродовж кількох останніх років, реалізуються через активізацію економічного життя регіонів. Проведений аналіз свідчить про зниження у 2008-2009 роках практично в усіх регіонах обсягів промислового виробництва, обсягів інвестицій в основний капітал, рівня реальної заробітної плати тощо. При цьому спостерігається негативна тенденція більш низьких темпів економічного зниження у менш розвинених регіонах. Темпи приросту деяких основних макроекономічних показників у 2008-2009 рр. наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

**Темпи приросту основних економічних і соціальних показників у регіонах
у 2008-2009 роках, у % за січень-березень до попереднього року***

Області Причорноморського регіону	Обсяг прод. с.- г. продукції, 2008 рік	Обсяг прод. с.- г. продукції, 2009 рік	Обсяг інвестицій в основний капітал, 2008 рік	Обсяг інвестицій в основний капітал, 2009 рік	Серед- ньомі- сячна номінальна зарплата, 2008 рік	Серед- ньомі- сячна номінальна зарплата, 2009 рік
Україна	0,1	2,1	10,4	-39,5	11,9	-10,8
АР Крим	6,7	1,9	-4,2	-51,2	10,6	-11,7
Запорізька	-12,5	8,7	12,7	-56,7	9,3	-14,4
Миколаївська	-5,6	4,8	21,6	-26,3	6,9	-3,0
Одеська	-12,5	-2,6	17,2	-47,1	5,0	-8,7
Херсонська	-2,6	1,3	38,5	-19,7	8,5	-7,0

*Складено за даними Державного комітету статистики України [7].

Аналізуючи дані таблиці 1, ми можемо чітко спостерігати динаміку до зниження майже в усіх областях регіону. Найкращі темпи приросту по основних економічних та соціальних показниках у регіону - є Херсонська та Миколаївська область, вони є найбільш захищеними, завдяки своєму територіальному розташуванню та природно-кліматичними умовами, що робить їх менш вразливими у трансформаційний період.

Для того, щоб побачити повну картину соціально-економічного розвитку Причорноморського регіону, ми розглянемо кожен область окремо.

АР Крим. Темпи приросту валової доданої вартості: 2008 р. - 3,1 %, 2009р. -3 %. У промисловості приріст обсягів виробництва продукції: 2008 рік склав 4,3% у 2009 рік – 5,2%.

В агропромисловому комплексі очікуваний обсяг валової продукції (у порівнянних цінах 2005 року) 2008 рік - 3770 млн. грн., ріст - 105,4 %, у тому числі тваринництво – 104%, рослинництво – 107,3%; 2009 рік - планується ріст на 105,4%.

Реальна заробітна плата в 2008 році зростає на 10,8 %, у 2009 році – на 16,7 %. У 2008 році середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника складе 1655 грн., у 2009 році - 2150 грн.

Інвестиції в основний капітал у 2008 році складуть 9,7 млрд. грн. (темپ росту в порівнянних цінах – 121,5%), у т.ч.:

- на капітальне будівництво - 6,1 млрд. грн. (123,4%);

2009 рік – 14,1 млрд. грн. (125,8%), у т.ч. обсяг інвестицій:

- на капітальне будівництво - 8,9 млрд. грн. (126,3 %);

Очікуване введення житла в 2008 році складе 625,5 тис. кв. м., темп приросту 19,8 %; у 2009 році - 660 тис. кв. м. житла, темп приросту 5,5 %.

У 2009 році прогнозується збільшення кількості малих підприємств у порівнянні з 2008 роком на 1,9 відсотка до 16,5 тис. одиниць проти 16,2 тис. у 2008 році.

За 2007 рік на території Автономної Республіки Крим до бюджетів всіх рівнів фактично поступило 6467,8 млн.грн., з яких до зведеного бюджету Автономної Республіки Крим зараховано 4628,3 млн.грн.

До загального фонду зведеного бюджету Автономної Республіки Крим за 2007 рік за звітними даними поступило доходів в сумі 3841,0 млн.грн, що складає 107,2 % до прогнозних показників Міністерства фінансів України на рік (на 48,4 % більше, ніж за аналогічний період минулого року). Зокрема, дотацій і субвенцій з Державного бюджету поступило в сумі 2111,5 млн.грн (96,7 % до плану

